

märka last

MTÜ Lastekaitse Liidu ajakiri
märts 2014

Laps kui igiliikur

Aivo Normak:

Praegu on mõõnaaeg – perega koos tegutsemist on väga vähe!

Aitame koolitõdrukud hädast välja – päriselt!

Sotsiaaltöö professionaalide kogukonnata tänane ühiskond ei toimiks

JUKU-KALLE RAID:

Minule käib selline asi närvidele, kui ühiskond hakkab äkki mingi loksuva kanaema rolli mängima

„Kaitske mind kõige eest“

**Hea nõu lastega peredele
KAS JA KES SAAB PÄRIJAKS?**

**Head lasteraamatud 2013
on selgunud!**

Tähistamaks 25 aasta möödumist Lapse õiguste konventsiooni vastuvõtmisest ÜROs, tutvustame igas „Märka last“ numbris ühte konventsiooni punkti.

ÜRO Lapse õiguste konventsiooni artikkel 24 ütleb:

Osalisriigid tunnustavad lapse õigust võimalikult heale tervisele ning ravi- vahenditele ja tervise taastamisele.

1. Osalisriigid tunnustavad lapse õigust võimalikult heale tervisele ning ravi- vahenditele ja tervise taastamisele. Osalisriigid püüavad tagada, et ükski laps ei jääks ilma õigusest niisugustele tervishoiuteenustele.
2. Osalisriigid püüdleval selle õiguse täieliku elluviimise poole ning vajadusel võtavad tarvitusele vastavad abinõud.
3. Osalisriigid rakendavad tõhusaid ja vajalikke abinõusid kaotamaks pärimuslikud tavandid, mis ohustavad laste tervist.
4. Osalisriigid kohustuvad soodustama ja innustama rahvusvahelist koostööd eesmärgiga saavutada samm-sammult käesolevas artiklis tunnustatud õiguse täielik elluviimine. Sellega seoses tuleb erilist tähelepanu pöörata arengumaade vajadustele.

Toimetaja:
Mart Valner

Reporter: Kadi Hainas
Kujundaja: Katrin Nõu

Ajakirja kontakt: ajakiri@lastekaitseliit.ee
ajakiri.lastekaitseliit.ee

Väljaandja: MTÜ Lastekaitse Liit

LAPS KUI IGILIIKUR

„Kevade“ algab sellega, et Toots ei püsi hetkegi paigal. Jätkub üle pinkide jooksmise, uisu- ja kelguseikluste ning kohtingutega pikal-pikal kooliteel, mida läbitakse ka tuisus. Kuigi ka toas saab nalja, toimub kõik eriti hea ja vahva tavaliselt õues.

Põhjus, miks lapsed saja aasta eest nii palju väljas silkasid, oli puht sotsiaalmajanduslik. Talvel ei mahtunud suur pere piskusse klassi- või talutuppa ära. Kel saavad, läks välja. Suvel teenis laps sügiseks saaparaha, s.o, käis karjas. Kes ei käinud, vudis kas või üürikasarmu hoovis ja pürgis vutimeheks.

Tänapäeval kurdavad õpetajad, et varem suuskadel, tõukekelgul või kondimootoril koolis käinud lapsed tuuakse autoga treppi ja võetakse pärast sealt-samast peale. Vaba õhu kiituseks ehitavad koolid õuesõppeklasse. Lasteaedadel on õnneks mängualad ja päevakavas kohustus neid külastada. Aga kui palju laps vabal tahtel ja õppekavaväliselt värskes õhus toimetab, on suure küsimärgiga teema.

Meil on mugavad ja ruumikad kodud. Lapstööjõudu tarbime vaid väga ettevaatlikult ja rangete seaduste piires. Kuusteist tundi karjamaal ei tule kõne alla. Enamik lapsi elab nagunii linnas. Nad ehitavad „The Sims 4“ või „Creatopia“

ulmamaailmas muruplatse ja palliväljakuid. Aga vanad pärispordipaigad on magalates umbe kasvanud. Kui vanema tengelpung lubab, sõidab laps liiklusvahendiga spordiklubisse ja rassib kummilindil, selmet end metsajooksuga vaevata. Mahlakuu on kohe käes. Rändlinnud on tuhandete kilomeetrite kauguselt jälle kodus. Nende usk liikumisse ja julgus muskleid rakendada peaks nakatama ka meid. Laps ja pere veedavad kvaliteetaega, kui suunduvad koos aprilli (maid, juunit jne) avastama. Mis tahes liikumine annab energiat ja rõõmu. Aitäh koolidele, kes korraldavad autovabasid nädalaid. Aitäh kõigile, kes lapse tagumiku asemel jälle kahel jalal elama õpetavad. Laps peab kogu aeg liikuma. Peab olema igiliikur. Tore, kui vanemad end temaga koos liigutavad. Kena kevadet kõigile!

Loone Ots
MTÜ Lastekaitse Liit
president

Aivo Normak:

Praegu on mõõnadaeg – perega koos tegutsemist on väga vähe!

Kadi Hainas

„Minu ajal polnudki muud teha kui liikuda,“ mõtiskleb endine tippsportlane ning Liikumisaasta 2014 projekti-juht Aivo Normak, kes alustas oma põhiala, kergejõustikuga juba varases koolipõlves – esimeses-teises klassis.

Kogu vaba aeg veedeti tol ajal õues või trennis – ikka ja ainult liikudes. Ka 80ndate aastate sportimisvõimustel polnud Normaku sõnul midagi viga – kõike sai teha. Isegi hoovisport oli toona tunduvalt turvalisem kui praegu. Kaasajal on küll spordirajatisi rohkem, kuid piire võib seada rahasumma, mida kasutamise eest küsitakse.

Kuigi Normak tegi enda spordiala valiku üpriski noorelt, on ta veendunud, et sellises eas peaks proovima nii palju erinevaid trenne kui võimalik. „Las läheb, las proovib, ühel hetkel jõuabki selle õigeni“, on Normaku arvates vale heita lapsele ette tihedat huviringide vahetamist.

Oluline on jälgida, et lapse keha areneks ühtlaselt ning seetõttu on spordiala vahetus ka arengule kasulik – üks ala arendab vastupidavust, teine osavust, kolmas painduvust. Ühtlast arengut soodustavad näiteks nii ujumine, suusatamine, judo, maadlus kui ka kergejõustik, mis on oma olemuselt universaalne. „Seda harrastades saab algaja tasemel hakkama enamiku spordialadega“, teab Normak öelda.

Miks sa ei liigu? Miks sa ei tee midagi?

Noorele on lihtne süüdistavaid küsimusi esitada, kuid Normak on enam kui kindel, et suhtumine sporti ja liikumisse saab eelkõige alguse kodust. Kui liikumist peetakse peres au sees, joonduvad järeltulijadki nende väärtuste järgi. Samuti on väga suureks mõjutajaks inimesed, kellega laps koolikeskkonnas kokku puutub.

„Näeme, et varem või hiljem hakkab tänapäeva kapriisne noor liikuma, aga tavaliselt toimub see liiga hilja,“ on Normak mures. Liikuma peab läbi elu, mitte siis kui tervis on juba halb ning arst seda soovitab.

Samuti on nii noortest kui ka täiskasvanutest rääkides väga suur roll ettekäänatel. Vabanduseks tuuakse näiteks põlvevalu, kuid tegelikult on palju alternatiive, mida teha saab, sest käed on ju terved.

Väikesed asjad, suur mõju

Kui küsida, kas sa tegeled liikumisega, vastatakse tavaliselt: „Ei, ma ei tee sporti“. Liikumisaasta üheks eesmärgiks on

„Liikuma peab läbi elu, mitte siis kui tervis on juba halb ning arst seda soovitab.“

Normaku sõnul ka liikumise mõiste laiendamine. Ta paneb kõigile südamele, et liikumine ei pea alati tähendama sportimist.

„Liikumine peab olema päeva lahutamatu osa,“ soovitab ta mõelda väikestele asjadele. Näiteks tulla kaks peatust varem bussilt maha, jalutada kooli või kontorisse ning lifti asemel liikuda trepist. „Mõju, mida keha läbi selle saab, on suur“.

„Praegu on mõõnaaeg – perega koos tegutsemist on väga vähe,“ nendib ta üldist tendentsi ning lisab, et ka tema enda pere igapäevane rutiin ei sisalda nii palju ühistegevusi, kui neid ideaalis võiks olla. Liikumisaasta võtmes on ta aga püüdnud sellele rohkem tähelepanu juhtida ning võtnud eesmärgiks koos perega igal õhtul vähemalt pooletunnine jalutuskäik teha. „Kuna noorem poeg õpib hetkel rattaga sõitma, on meil väga lõbus,“ on pereisa 4-aastase Magnuse üle uhke.

Lapsed teevad oma valikud ise

Mõned korrad on mees juhendanud tundi, kus on osalenud ka tema vanem poeg Ramses. Märgates, et oma poja suhtes on ta nõudlikum ning kriitilisem, võttis ta teadlikult vastu otsuse mitte sekkuda oma laste valikutesse. „Olen näinud palju lapsevanemaid, kes elavad oma elamata elu laste peal välja,“ ei taha Normak selline olla.

Aprillis 12-aastaseks saav Ramses tegeles küll isa eeskujul kergejõustikuga, kuid kuna treeningpaik asus kaugel ning edasi-tagasi liikumine võttis otstarbetult kaua aega, tundus mõistlikum trenni vahetada. Nüüd tegeleb poiss käsipalliga. „Tundub, et ta naudib seda,“ on isa

poja üle õnnelik. Sport pole aga tema ainus hobi – Ramsesest huvitab ka robotika ning meeeldi võtab ta osa Vaba Aja Keskuse huvitavatest tegemistest. „Eks lapsed teevad ise oma valikud,“ seisab Normak teadlikult poegade huvidest eemal ning laseb neil ise oma otsused langetada.

Aitame koolitüdrukud hädast välja – päriselt!

Tormis Laanisto

Kas teadsite, et igal kolmandal inimesel maailmas ei ole võimalust kasutada korralikku, puhas ja privaatset tualetti? Suurem osa nendest inimestest elab Aafrikas ja Aasias. Mis seal's ikka, võite õlgu kehitada, me kõik oleme mõnel toredal suvepäeval pöösa taga oma häda ära õiendanud. Tegelikuses on aga iga tagasihoidlik tualett aluseks tervemale elule, suuremale inimväärikusele, vabadusele ning võrdsusele naiste, meeste, poiste ja tüdrukute vahel.

Halbadest sanitaaringimustest tulenevad haigused mõjutavad maailmas miljonite inimeste elusid, eriti aga laste omi. Kõhulahtisusega seotud haigused on sageduselt teine laste surmade põhjus arengumaades, tappes rohkem kui HIV/AIDS, malaaria ja leetrid kokku ning põhjustades ühe surma iga 20 sekundi järel.

Vaesuse ning kehvade sanitaaringimuste vahel on väga tugev seos. Majanduse areng Euroopas ja Põhja-Ameerikas liikus käsikäes sanitaaringimuste kiire arenguga. Selle tulemuseks oli inimeste tervise märgatav paranemine ning töajõu produktiivsuse kasv. Tualetid on parema tervise, kõrgema sissetuleku, parema hariduse, kõrgema sotsiaalse staatuse ning puhtama elukeskkonna sümboliks.

Kahjuks on paljudes maailma paigus tualetid ebaatraktiivne teema ning avalikes kohtades häda tegemine ja selle tagajärgedest rääkimine on tabu. Kempse viimine inimesteni, kellel neid seni ei ole olnud, ei ole teaduslik läbimurre. Tegemist on aga tööga, millega käib kaasas inimeste teadlikkuse tõstmine ja läbi selle ka nende ja tervete kogukondade tervise ning elujärje edendamine.

MTÜ Mondo on kempse rajamisega tegelenud juba 2 aastat. Meie sihtriigiks selles valdkonnas on

Afganistan ning me aitame Põhja- ja Ida-Afganistani maapiirkondade tüdrukute koolide juurde paigaldada välikäimlaid. Erinevalt poistest on koolitüdrukute jaoks siin peidus veel ka teine probleem. Olles jõudnud teismekka, jätvad palju tüdrukuid kuus menstruatsiooniaegsel nädalal kooli minemata. Seda lihtsalt seetõttu, et häbenetakse ning ka seetõttu, et koolides olevad sanitaaringimused ei ole kiita.

Lisaks emotsionaalsele stressile tulevad kehvadest hügieenitingimustest ka mitmeid terviseprobleeme, nagu kõhuvalud ja erinevad põiehaigused. MTÜ Mondo ongi oma sihiks võtnud tagada tüdrukutele Afganistanis korralikumad sanitaaringimused, et võimaldada neil pühenduda koolis käies oma haridusele, mitte muudele muredele.

Meie kõik saame tüdrukud hädast välja aidata. MTÜ Mondo kogub annetusi just Afganistani maapiirkondade tüdrukute koolidele. Ühe kempse rajamine maksab 150 eurot, millest poole kogume annetustena, ülejäänud summa koguvad kohalikud elanikud ise.

Et ka omapoolne panus anda, mine www.muudamaailma.ee ning leia eetilised kingitused, seal saadki juba ka kohe annetuse teha. Ühe inimese panuseks on 15€.
Muudame maailma üheskoos, päriselt.

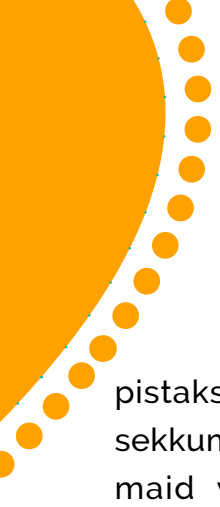

Sotsiaaltöö professionaalide kogukonnata tänane ühiskond ei toimiks

Koidu Saia, Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö
Instituudi õppejõud ja doktorant

18. märtsil tähistasime rahvusvahelist maailma sotsiaaltöö päeva. Selle aasta juhtteema oli välja kuulutatud pealkirja all „Sotsiaalsed ja majanduslikud kriisid – sotsiaaltöö lahendused“. Kuivõrd kõikvõimas sotsiaaltöö praktika tänasel päeval Eestis ja mujal õigupoolest on? Ja kuivõrd väärtustatud?

Me elame kiiresti teisenevas maailmas, kus probleemid ja seeläbi ka lahendused muutuvad iga hetkega keerukamateks ning üha suuremat loovust ja nutikust nõudvateks. Ja seda kõike ressursside piiratuse kontekstis. Samas oleme pidevalt kõrgendatud tähelepanu ning isegi rünnaku all – meid tabavad meedia, teiste valdkondade ja ka abisajate kriitikanooled ning etteheited. Sotsiaaltöö valdkonna spetsialist peab olema erakordselt professionaalne, vaimselt-füüsiliselt terve ning vastupidav isik. Meie tööriistaks on meie teadmised, oskused, meie mõistev ja ka kõige võimatumates olukordades lahendusi leidev isiksus. Me ei pelga situatsioone ega olusid, kuhu ükski „normaalne“ inimene vabatahtlikult oma nina ei

pistaks. Me oleme loodud märkama, sekkuma ja koostöös abivajajaga parimaid võimalikke lootuskiiri otsima.

Meid on kõrgkoolides, täienduskoolitustel ja läbi elukooli arendatud väärtuslikeks spetsialistideks, kes näevad inimest tervikuna, võimekana ning enda elu eksperdina. Võime julgelt väita, et tänane Eesti ühiskond ei tuleks meieta toime. Kuhu pöörduksid erinevate õiguste nimel vaidlevad lapsevanemad, ellujäämispiiril sissetulekuga, eluase-meta, laenudes siplevad, toimetulekuks abi ja toetust vajavad inimesed? Kuidas nende perekonnad, kogukonnad toime tuleksid? Meid kiidetakse ja tänatakse harva, ka töö tulemused ilmnevad visalt. Kuid seda väärtuslikum on iga imepisike muutus paremuse poole ja meie silm seda juba märkamata ei jäta. Me oleme enesekriitilised ja teame, et valdkonnas on veel palju arendamist vajavat – kuid see just viibki edasi.

Rõõm on tõdeda, et sotsiaaltöö valdkonna kõrgharidusega, praktiliste töökogemusega inimesi on palju ja tuleb üha enam juurde. Kuid kuidas säilitada elukestev positiivne ellusuhtumine, igas inimeses ressursside nägemise võime ning samas inimesena tööd edukalt pere- ja muu eluga ühitada? Arvan, et lisaks iseenda väärtustamisele ning professionaalsete sotsiaaltöötajate kogukonna tugevnemisele vajame ka meie kõigile nii mõistetavat toetust, väärtustamist. Kui meie valdkonna arendajad, tööandjad meid olulistesse otsustamisprotsessidesse jätkuvalt kaasavad, töökoormust inimvõimetele vastavalt jagavad, meile täienduskoolituse ning supervisiooni võimalusi pakuvad, meie eest kriitilistes olukordades välja astuvad ning meid väärtuslike professionaalidena nii sõnaliselt kui finantsiliselt väärtustavad – siis jätkub sotsiaaltöö professionaalide kogukonnal tahet, energiat, särasilmsust – et otsida ja leida jätku-
suutlikke lahendusi!

**“Me ei pelga situatsioone
ega olusid, kuhu ükski
„normaalne“ inimene
vabatahtlikult oma nina
ei pistaks.”**

JUKU-KALLE RAID:

Minule käib selline asi närvidele, kui ühiskond hakkab äkki mingi loksuva kanaema rolli mängima

Mart Valner

Noortefoorum "101 last Toompeale" valis 2013.aasta aasta lapsesõbralikuimaks ühiskonnategelaseks poliitik ja üks Elamusaasta eestvedaja Juku-Kalle Raidi ja aasta lapsesõbralikuimaks organisatsiooniks SA Archimedese. Auhinda kätte saades komenteeris Juku-Kalle Raid ka ise natuke oma uut tiitlit.

Mis te ise arvate, miks just Teile selline tunnustus tuli?

Mina sellest aru ei saa, sest ma olen kogu aeg mõelnud, et aasta lapsesõbralik peaks olema näiteks haridustöötaja või keegi selline, kes igapäevaselt noortega tegeleb. Mina ei tegele. Kaugeltki mitte.

Ma olen vaid käinud koolides esinemas kui poliitik, kui kirjanik või ajakirjanik. Kuidas iganes koolid tellivad. Ja seal rääkinud kõikvõimalikest asjadest, mis on elus ette tulnud.

Ega see on laias laastus ju kõik, sest minu noortesõbralikkus lõppeb ju sel hetkel, kui ma selja taga koolimaja ukse kinni löön ja lähen teen omi asju edasi.

Võib - olla on lisaks veel lihtsalt see, et ma ei tee väga vanusel või põlvkondadel vahet ja ei ole seda teinud päris pisikesest peale. Kui mina veel noor

olin, nii kümne - viieteistkümne vahel, siis minu parim sõber oli toonane Eesti Entsüklopeedia üks toimetaja

Uno Ussisoo, kes toona oli üle seitsmekümne.

Temaga koos me kuulasime igasugust muusikat. Põhiliselt progerokki ja jazzi. Meil oli üleüldse hästi äge.

Ilmselt siis sain ma aru, et vanusel ei ole suurt vahet ja ilmselt selle pärast mul ei ole ka noortega suheldes vastavat barjääri.

Tihti peale on ju nii, et oma põlvkonnaliste inimestega suhtlemine on ebamugav. Ei maksa mõelda, et noortel on ainult ebamugav, kui nad vanematega suhtlevad. Ma olen näinud küll, kuidas kunstnik, kes kooli esinema läheb, põeb nii õudsalt, et teeb peaaegu ukse taga püksid märjaks, sest ei julge noorte ette minna.

Võib-olla on asi selles, et teie, avaliku elu tegelasena, paistate rohkem silma kui haridustöötajad. Selle löpliku valiku tegid ju 101 last Toompeal.

Kui sinna Toompeale oleks keegi teine ka viitsinud kohale roomata, oleks ehk pilt ka teine. Ma ikka soovitan inimestel võtta tõsiselt, mida järgmine põlvkond teeb. Mitte ainult selle klaasist kånaka pärast.

Ma tean mitmeid poliitikuid, kes olid

majas ja vabalt oleksid võinud lõppfoorumit kuulama tulla, aga mitte kedagi ei tulnud. Kent-sakas on see, et

siis kui need noored kohal on, siis ei olegi nagu ühtegi poliitikut enam majas.

Kus olid kõik need poliitikud, kes, iga kord, kui ma kuulen sõna noored, nutavad puldis. Aga kui noored Toompeale kohale tulid ei olnud äkitselt kedagi. Nii, et minu arust ei ole ei pikk, ega lühike, vaid üsna paras nende inimestele, kellele meeldib noortest rääkida, aga kui vaja,

“Minul on pigem selline tunne, et tihtipeale kipub kõik olema ülereguleeritud või ülepingutatud.”

siis kohal neid ei ole. Eks nad jäävad tulevikus ka häälttest ilma.

Ma olen poliitikas sageli tähele pannud seda, et tüüpilise poliitiku mõtlemine on "Ah, minge kanni, te ei ole ju 18, mul ei ole teist mingit kasu praegu. Ootame aasta paar, küll ma teile siis helistama hakkan".

Kas aasta lapsesõbraliku ühiskonnategelase tiitel sisimas kohustab ka millekski?

Kui mind koolidesse esinema kutsutakse, siis ma olen mõnikord olnud sunnitud ütleva, et, pagan, ei saa tulla, kiire on. Nüüd on see raskem. Kohe tõsiselt on raskem.

Aga ma lohutan ennast sellega, et pole viga - see aasta saab läbi, siis hakkab keegi teine käima.

Kas seda tiitlit on töökohal ka kommenteeritud? On riigikogus ka tähele pandud?

Ikka on. Riigikogus ei ole ju kõik juhmadid. Riigikogu on tavaline läbilõige ühiskonnast ja kolmandik on täiesti normaalsed inimesed.

Tiitlit kommenteeris näiteks mu enda pinginaaber Liisa - Ly Pakosta, kellele oli see uudis nii viie minutiga teada. Tal endal ju viis last, eks ta jälgis foorumit.

Ka IRLi fraktsioonis on mulle kohe peale seda pähe määratud igasuguseid kohtumisi noortega, kes on tulnud Riigikokku.

Koolid ise käivad ju palju Riigikogus ja see on õudsalt lahe. See mulle meie

parlamendi juures meeldib, et iga tüüp võib tulla parlamenti ja aru saada, kuidas töö käib. Panna dokumendi tasku ja tulla rõdu peale vaatama, mis toimub.

Mida Teie muudaksite laste ja noorte elus Eestis?

Minul on pigem selline tunne, et tihti-peale kipub kõik olema ülereguleeritud või ülepingutatud. Ära tee seda või toda. Ole iga asjaga ettevaatlik. Kui mina oleksin noorem, käiks minule selline asi närvidele. Tähendab, mitte lihtsalt noorem. Minule käib selline asi praegu ka närvidele, kui ühiskond hakkab äkki mingi loksuva kanaema rolli mängima ja otsustama, mis on minule kasulik. Ma ise tean, mis on minule kasulik ja mis ei ole. Siis tekib tõesti sellise ülehoolitsemise peale tunne, et kuidas kunagi hakkama saadi. Kui ei olnud mobiiltelefone. Kui lapsed läksid kell üheksa hommikul mängima ja vanematel ei olnud õrna aimu ka, mida nad tegid kella üheksani õhtul. Ja kõik oli ikka normaalne.

Mul on selline tunne, et see liigne kontroll muudab inimesed lõppkokkuvõttes abituks, muud midagi. Inimesed ei viitsi vastutada ja mõelda enam.

Soovitaksin seega noortele endile, et ei tasu lasta endale liigsete regulatsioonidega pähe astuda ja mitte ära unustada, et need noored, kes tahavad olla Eestis aktiivsed - neil on see võimalus.

„Kaitske mind kõige eest“

Äsja anti eesti keeles välja Soomes ilmunud teavitusematerjal „Suojelee minua kaikelta“ ehk siis „Kaitske mind kõige eest“. Raamat on eelkõige mõeldud lastega ja laste heaks töötavatele spetsialistidele. Selles antakse ülevaade interneti ja digitaalsete kommunikatsioonivahendite rollist laste seksuaalses ärakasutamises. Trükis on koostatud Soome spetsialistide poolt, tõlgitud eesti keelde ja kohandatud Eesti olude jaoks MTÜ Lastekaitse Liit poolt.

Väljaande sissejuhatus ütleb:

Eesti lastekaitseseaduse järgi on kõik alla 18-aastased inimesed lapsed. ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikkel 34 järgi on kõik konventsiooniga ühinenud riigid kohustatud kaitsma lapsi igasuguse ärakasutamise eest. Ei ole vahet, kas ärakasutamine toimub virtuaalses või reaalses maailmas. Tegemist on ikkagi seksuaalkuriteo ohvriks sattunud lastega ja neile tekitatava tegeliku kahjuga. Laste õigused kehtivad täiel määral ka internetis.

Sisu tarbimise kõrval on internetil tänapäeval oluline osa nii laste kui ka täiskasvanute sotsiaalses läbikäimises ja suhtluses. Kuigi internet pakub palju huvitavat ning mitmekülgseid võimalusi, kaasneb sellega ka mitmeid riske ja ohte. Eri valdkondade spetsialistidel on võimalus ennetada ja märgata laste seksuaalset ärakasutamist ning tegutseda oma kutsealal laste heaolu nimel.

Raamatut saab lugeda projekti „Targalt internetis“ kodulehelt: <http://www.targaltinternetis.ee/artiklid/trukised/>

Targalt internetis

See eeldab siiski probleemide olemasolu tunnistamist ja kindlaksmääramist ning digitaalmeedia rolli piisavat mõistmist.

Teabematerjali eesmärk on täiendada lastega ja nende heaolu nimel tegutsevate ning laste vastu seksuaalhuvi tundvate isikute rehabilitatsiooni alal töötavate spetsialistide teadmisi selle kohta,

milline on interneti ja muu digitaalmeedia osa laste seksuaalses ärakasutamises. Laste enda internetikasutuse asemel keskendutakse väljaandes sellele, kuidas internetti ja muud digitaalmeediat – digikaameraid, mobiiltelefone, mängukonsoole, arvuteid jms – kasutatakse ühe osana laste seksuaalses ärakasutamises.

**Kaitske
mind kõige
eest!**

Teave lastega ja nende heaolu nimel töötavatele spetsialistidele interneti ja digitaalmeedia osast laste seksuaalses ärakasutamises

Hea nõu lastega peredele

KAS JA KES SAAB PÄRIJAKS?

Tarvo Puri

Tallinna notar

Surm on kadunu lähedastele alati kurb sündmus ning isegi ettearvatavatel juhtudel mõjub see ootamatuna. Surmale järgneb lein ja kombekohane ärasaatmine. Juristide jaoks on aga surm lihtne, ühene ja konkreetne juriidiline fakt. Surnud inimene ei saa enam olla pangakonto või kinnisvara omanik, laenusaaaja, garaažiühistu liige, osanik, hageja ega kostja. Nendesse rollidesse satuvad tema asemel nüüd lähemad sugulased vastavalt pärimisseadusele või määratud pärijad vastavalt testamendidele ja pärimislepingutele. Surm paneb lähedaste õlule kogu varalise ja juriidilise asjaajamise, millega lahkunu enne oma surma oli seotud.

Kes saab pärijaks?

Seaduses sätestatud pärijateks on surnu lähedased järgmises järjestuses:

- 1) Esmajärjekorras abikaasa ning koos temaga surnu lapsed, lapselapsed jne
- 2) Teises järjekorras abikaasa ning koos temaga surnu ema ja isa ning surnu õed ja vennad, samuti õdede-vendade lapsed, lapselapsed jne
- 3) Kolmandas järjekorras abikaasa üksi, aga kui abikaasat ei ole, siis surnu vanaemad ja vanaisad ning surnu onud, tädid, sõtsed, lelled, samuti kõigi nende lapsed, lapselapsed jne
- 4) Neljandas järjekorras (kui tõesti eelnevaid isikuid ei ole või on nad pärandist loobunud) on pärijaks see vallavalitsus või linnavalitsus, mille territooriumil surnu viimati elas.

Kõigi nende järjestuste juures kehtib reegel, et loetelus tagapool nimetatud sugulased omavad pärandile õigusi ainult siis, kui temale loetelus eelnevaid sugulasi ei ole või nad on pärandist loobunud. Lapselaps pärib ainult siis, kui tema vanem on surnud või loobunud. Surnu ema ja isa pärivad ainult siis, kui surnul lapsi-lapselapsi ei ole või on need loobunud. Surnu õed-vennad tulevad pärima siis, kui surnu isa/ema on loobunud või surnud. Ja nii edasi. Abikaasa on pärijaks kõigis järjekordades, muutub vaid tema pärandiosa suurus, ulatudes minimaalselt 25%-st kuni 100%-ni.

Kui pärandaja on teinud testamendi, on tema varale õigus nendel, kes on nimetatud testamendis. Kõige lihtsamal ja ka tavalisemal juhul on testamendiga

määratud nt ainult üks pärija, kes saab kõik vara endale. Siis see nii ka on ja eeltoodud punktides nimetatud muud sugulased ei päri midagi. Aga muidugi annab testamenti ka keerulisemalt teha, jagades oma varasid kas murdosade või protsentide alusel erinevatele isikutele või jättes korteri ühele, pangakonto teisele ja auto kolmandale.

Kuidas ennast pärijaks vormistada ja kui palju see maksab?

Pärandi vormistamine käib lühidalt kokku võttes järgmiselt:

- > Ükskõik kes pärijatest läheb notaribürosse ja notar koostab pärimisasja algatamise avalduse, mis kohapeal ka allkirjastatakse
- > Notar saadab teistele sama järjekorra pärijatele tähitud väljastusteatega kirjaga teated, et neil on õigus pärandis osaleda või pärandist loobuda
- > Notar avaldab internetis aadressil www.ametlikudteadaanded.ee pärandiasja algatamise teate, milles palutakse kõigil teada anda võimalikest pärijatest ja testamentidest
- > Kui pärimine toimub testamendi alusel, saadab notar testamendi koopia nendele seadusjärgsetele pärijatele, kellel oleks õigus testamenti vaidlustada
- > Umbes 1-3 kuud pärast pärimisasja algatamise avalduse tegemist väljastab notar pärimisõiguse tunnistuse, kus on kirjas, kes on pärijad (seal märgitakse kõik pärijad, mitte ainult see isik, kes käis notaribüroos asja ajamas)
- > Kui pärandiks on kinnisvara, siis saadab notar pärija soovil dokumendipaketi kinnistusametile, et surnu asemel pärijad omanikuna registreerida
- > Muu vara pärijate nimele registreerimiseks peavad kõik pärijad seda erinevates asutuses (pangad, ARK, jne) koos tegema. Siin ei saa enam asja algataja üksinda hakkama, vaid on vaja kõiki pärijaid.

Nagu näha, saab pärimisasja algatada ja läbi viia ka ainult üks pärijatest üksinda, kuid pärijaks tunnistatakse ning vara-omanikena registreeritakse kõik, kes ei ole loobumisavaldust teinud. Need, kes endast kuidagi märku ei anna ja vaikivad, loetakse pärijateks ning pärandina saadud vara omanikeks.

Pärandi vormistamise kulud on järgmised: pärimisasja algatamise avaldus 77 eurot, pärimisõiguse tunnistus 123 eurot, kinnistusametisse saadetakse dokumendipakett kuni 65 eurot. Seda viimast kulu saab pärija vältida, kui ta saadab dokumendid ise elektrooniliselt kinnistuportaali (kinnistuportaal.rik.ee) kaudu kinnistusametile. Need kulud jagunevad pärijate vahel. Pärandi vormistuse kulud on

seejuures ühesuurused nii seadusjärgsel kui ka testamendijärgsel pärimisel.

Kui pärija on alaealine, ei muuda see tema pärimisõigust suuremaks ega väiksemaks. Ta pärib võrdselt teistega selle osa, mis testament või seadus talle ette näevad. Ka alaealine pärija loetakse nõ automaatselt pärijaks, kui tema vanemad ei tee alaealise eest pärandist loobumise avaldust.

Kuidas pärandist loobuda?

Loobumissüsteem on tülikas juhul, kui inimene ei taha endale pärandit saada. Näiteks seetõttu, et pärandil on võlad või kuna sugulased on omavahel kokku leppinud, kes pärandis osaleb ja kes mitte. Pärandist loobumiseks peab potentsiaalne pärija tegema notariaalse avalduse, milles ütleb, et ta ei soovi pärandit. Avalduse trükib valmis notar ja loobuja allkirjastab selle notaribüroos. Loobumisavalduse vormistamine maksab 8 EUR ning selle tegemiseks on aega 3 kuud arvates päevast, kui inimene sai teada, et ta omab õigust pärida.

Pärandist loobumise avalduse tegemine tähendab, et pärandi saamise õigus läheb üle loobuja lastele.

Kui pärandist tahab loobuda alaealine, on asi aga mõnevõrra keerukam – lihtsamal juhul on vaja alaealise mõlemat vanemat, keerulisemal juhul

veel ka kohtu luba. Mõlema lapsevanema allkirjast loobumisavaldusel piisab, kui lapse õigus pärida tekib seetõttu, et tema ema või isa pärandist loobus. Kui alaealise lapse pärimisõigus tekib aga nn vahetult (mitte kellegi teise loobumise tõttu), siis on pärandist loobumiseks vaja ka kohtu luba. Kohus eestkostetasutusena peab siis vaagima seda, kas loobumine on alaealise huvides või mitte. Eeltoodud näite korral, kui alaealiste

Riho ja Anne pärimisõigus tekib seetõttu, et nende isa Peeter pärandist loobub, ei ole Riho ja Anne

pärandist loobumiseks vaja kohtu luba. Kui aga alaealiste isa Peeter oleks surnud enne Jaani, ning seega tekiks Rihol ja Annel vanaisa surma korral õigus vahetult vanaisa pärandile, on Rihol ja Annel vajalik pärandist loobumiseks ka kohtu luba. Samuti on alaealisel kohtu luba vajalik vahetult oma emalt või isalt saadavast pärandist loobumiseks.

Mis saab surnu võlgadest ja mis on pärandi inventuur?

Kui surnud inimene oli kellelegi raha võlgu, ei muuda võlgniku surm seda võlga olematuks. Võlg läheb üle surnud inimese pärijatele, kes peavad selle raha surnu eest ära maksma nendel tähtaegadel ja summades, mis võlapaberites kirjas olid. See on lihtne ja selge reegel, ja ka õiglane

nende suhtes, kes raha olid laenuks andnud.

Pärija jaoks muudab olukorra eriti raskeks aga asjaolu, et surnu võlgade eest ei vastuta pärija mitte ainult selle varaga, mis ta pärandina saab, vaid ka selle varaga, mis oli juba enne pärandi saamist tema enda oma. Kõige halvemal juhul ongi surnul ainult võlad ja mitte mingit vara. Oletame, et võlaks majalaen summas 10 000 eurot panga ees, mille tagatiseks olnud maja on juba müüdud.

Aga müügihind oli nii väike, et see osa laenust jäi ikka alles. Kui nüüd pärija pärandist ei loobu, saabki ta endale selle võla, mille peab oma taskust

kinni maksma. Sellise ebaõigluse vältimiseks peab pärija nõudma pärandi inventuuri. Kui tehakse inventuur, jääb võlg küll alles, aga pärija pääseb oma olemasoleva varaga võla eest vastutamisest. Vastutus jääb ainult selle vara ulatuses, mis oli pärandina saadud. Selles ülaltoodud näites 10 000 eurose võla osas siis ilma inventuuri tegemata saab pank oma raha pärijalt tagasi nõuda, aga pärandi inventuuri korral peab pank võla korstnasse kirjutama ja pärija selle võla eest ei vastuta. Pärijal on küll siin kohustus algatada pärandvara pankrot, kuid pankrotiprotsess ei saa puudutada pärija vara, vaid ainult surnu vara täpsemat kindlakstegemist ja pankrotivarana müüki.

Kindlasti tuleb tähele panna, et pärandi inventuuri saab nõuda ainult see pärija,

kes on pärandi vastu võtnud. Pärandist loobuja ei saa inventuuri nõuda. Selle reegli vastu on mõnikord eksinud kohtud, kui nad alaealise lapse pärandist loobumise küsimuse otsustamisel on nõudnud, et tehtaks inventuur ja kohtule esitataks inventuuri käigus tehtud pärandvara

nimekiri. Selliseks inventuuriks ei ole vajadust ega seaduslikku võimalust. Kohtule saab vajadusel sellise pärandi koosseisu puudutava nimekirja esitada ka notaribüroo.

Kahel juhul on pärandi inventuur kohustuslik - kui pärija on alaealine laps või kohalik omavalitsus. Seadus kaitseb sellega neid kahte kohustuslikus korras selle eest, et nad surnud inimese võlgasid ei peaks ise kinni maksma oma vara arvelt.

Pärandi inventuuri teeb kohtutäitur, kellele notar saadab need pärimistoimikud, kus inventuurinõue on esitatud või siis inventuur kohustuslik. Kohtutäituri tasu on 0,1% pärandvara nimekirja kantud pärandvarade koguväärtusest, kuid mitte vähem kui 35 eurot. See kulu on pärija kanda.

Mis on sundosa?

Sundosaga on pärandiasjas vaja tegeleda ainult siis, kui surnud inimesel oli tehtud testament ja sellega on pärandist ilma jäetud mõni lähedane sugulane, kellele surnu oleks pidanud ülalpidamist andma.

Ilma testamentideta seadusjärgsel pärimisel ei ole sundosal mingit tähendust.

Sundosaa ei saa endale mitte pärandiosa ega pärandvara, vaid ta võib nõuda testamendijärgselt pärijalt rahalist hüvi-

tist. Selle hüvitise summaks on 50% selle pärandvara osa väärtusest, mille sundosaa saaja oleks endale seaduse järgi pärides saanud, kui testamenti ei oleks olnud tehtud.

Seega tekitab sundosa olukorra, kus testamendiga määratud pärija võlgneb sundosaa saajale rahasumma, mille täpne suurus sõltub pärandi väärtusest. Selle rahasumma saab sundosaa saaja sisse nõuda nagu iga muu teise tavalise võla (näiteks laenu) – kui seda vabatahtlikult ei maksta, tuleb sundosaa saajal pöörduda kohtusse. Aga selle nõude võib loovutada ka inkassofirmale, kuid see kiirema ja parema tulemuse võiks anda.

Hea nõu lastega peredele rubriiki toetab Justiitsministeerium.

Võimalikeks sundosa saajateks, kui nad on testamendiga pärandist ilma jäetud, saavad olla surnu ema, isa, abikaasa, lapsed või lapselapsed. Sundosa on nendel isikutel õigus nõuda ainult juhul, kui surnul oli nende suhtes ülalpidamiskohustus.

Seega võivad sundosa nõuda:

- surnu lapsed 18-aastaseks või siis koolis õppimise korral 21-aastaseks saamiseni, kui sureb nende ema või isa, kes on oma selles vanuses lapse testamendiga pärandist ilma jätnud
- surnu lapselapsed 18-aastaseks või siis koolis õppimise korral 21-aastaseks saamiseni, kui nende ema ja isa on varem surnud ning nüüd sureb nende vanaema või vanaisa, kes on oma selles vanuses lapselapse testamendiga pärandist ilma jätnud
- surnu abivajavad ema ja isa, kes ei ole võimelised ennast ise ülal pidama; aga üksnes juhul, kui surnul lapsi ei olnud või lapsed ei võta pärandit vastu
- surnu abikaasa (seejuures on mõnevõrra vaieldav, kas abikaasa võib nõuda sundosa alati või ainult juhul, kui ta on abivajav ning ei ole võimeline ennast ise ülal pidama)

Kokkuvõte:

- Kui pärijatest keegi on alaealine, ei muuda see tema pärimisõigust suuremaks ega väiksemaks.
- Kui kasvõi üks pärijatest on alaealine, on kohustuslik teha pärandi inventuur. Kui alaealine pärandist loobub, siis inventuuri ei tehta.
- Sundosa saamise võimalus tuleb päevakorda ainult juhul, kui alaealine laps (teatud juhtudel alla 21-aastane) on testamendiga pärandist ilma jäetud.
- Alaealise pärija eest annavad kõik allkirjad tema ema ja isa. Kui alaealine tahab pärandist loobuda, on lihtsamal juhul vaja selle kohta alaealise mõlema vanema allkirja, keerulisemal juhul veel ka kohtu luba.

Head lasteraamatud 2013 on selgunud!

MTÜ Lastekaitse Liit eestvedamisel valisid lastekirjanduse eksperdid 2013. a ilmunud uudiskirjanduse hulgast juba viiendat aastat välja parimad lasteraamatud.

Lasteraamatuid ilmub palju. Vanematel on raske eristada nende hulgast väärtkirjandust. Seepärast hakkas MTÜ Lastekaitse Liit 2009. a kevadel välja andma „Hea raamatu“ märki, mis aitab lapsevanematel uudiskirjanduses orienteeruda.

Lugemisel on otsene seos keele, kultuuridentideedi ja elukoha rahvuslike väärtuste edasikandmisel ja säilimisel. Ka teiste kultuuride austamine ja mõistmine toimub suures osas lugemise kaudu. Seetõttu kogunevad ja hindavad lastekirjandusega igapäevaselt kokku puutuvad inimesed üle Eesti kord aastas kuni 12aastastele mõeldud raamatuid: Ekspertide seas on Eesti Lastekirjanduse Keskus, Eesti Lugem-

isühing, Tallinna Ülikool, lasteraamatukogude töötajad, lapsed ja õpetajad.

Rahva Raamatu turundusjuht Anu Vagenstein põhjendas konkursi vajalikkust: „Raamatute hulgast, mis on valitud asjatundjate ja suurte raamatusõprade poolt „Hea lasteraamatu“ nimistusse on vanematel ja õpetajatel lihtsam teha valikuid, mida lastele lugemiseks pakkuda.“

Sel aastal said raamatute valimisse oma sõna sekka öelda ka lapsed, kes oma tabavate kommentaaridega ja hindasid raamatuid hoopis läbi teiste vaatenurkade. Näiteks kirjutati Kätlin Vainola raamatu Lift kohta „Meeldib, sest meil ei ole Räpinas lifti.“ Ning Ulf Starki raamat „Täitsapoiss“ kutsus lugema huvitava sisu, põnevate piltide ning huvitavate väljenditega (paganama umbrohi).

Sel aastal said „Hea lasteraamat“ märgi 13 lasteraamatut.

Vaata raamatuid siit:

<http://www.lastekaitseliit.ee/mis-teoksil/projekt1/>

MÕTLE KOOS LAPSEGA

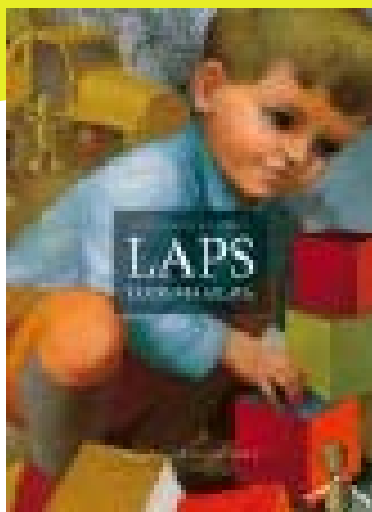
- 1) Kes on mängu kaasatud?
- 2) Kes ei ole õieti mängu kaasatud?
- 3) Kas on keegi, kes on alati koer või midagi muud igavat teie mängus?
- 4) Mis tunne on alati olla koer või midagi muud igavat?
- 5) Kas sa oled kunagi kogunud, et sind on mängust välja jäetud?
- 6) Kas sa oled üritanud kedagi teist mõnest mängust välja jätta?
- 7) Kas kedagi tohib mängust välja jätta?
- 8) Kuidas saab mängides üksteise eest hoolitseda?
- 9) Mida saab teha, kui miski mängus liiga raskeks osutub?
- 10) Mida teie saate teha, et kõigil oleks mängus lõbus ja tore?

Soovitused Kiusamisest vaba lasteaed
metoodika raames. Ja vaata lisaks:

www.kiusamisestvabaks.ee

Külastage ka Lastekaitse Liidu e-poodi ilusate, õpetlike ning vajalike materjalide leidmiseks!

Laps loob maailma

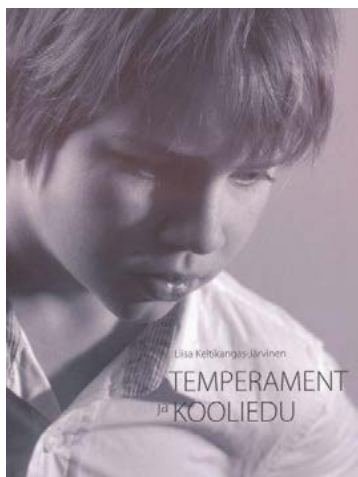
Kunstialbum "Laps loob maailma: Laps eesti lasteraamatut illustreeritud".

Koostanud Örne Kepp.

253 lk

Pildid on jaotatud sisu järgi tsükklitesse, mille abil üldistada eesti lapse pidevat muutumist ajas. Aeg, kodu, mäng, õppimine, tää, loodus ning kõige ilusam- mee- leolud ja unistused- moodustavad maagilise seitsme, liitudes lapsepõlve värviliseks vikerkaareks, mille alusel kunstnik Gunnar Lilles on kujundanud pilti ja sõna siduva suurepärase terviku.

Raamatus on ligi 250 tööd, 81-lt kunstnikult, kes on illustreerinud 92 kirjaniku raamatuid, mis annab hinnalise ülevaate eesti lapse kuvandist.

Temperament ja kooliedu

Autor: Liisa Keltikangas-Järvinen

196 lk

Raamat on mõeldud eelkõige õpetajale ja lapsevanemale. Raamatu autor pole taotlenud küsimusi tõstatades saavutamaks õpilase maksimaalset kooliedu, vaid toetanud lapse individuaalsust, selle mõistmist ja toetamist täiskasvanute poolt.

Raamatu kirjutamise motiiviks on selgitada, et lapsed on erinevad, mille mõistmine on õpilase tasakaaluka arengu ja terve enesehinnangu võti.

Analüüs keskendub temperamendi ja kooliedu seostele, kuna just kool on keskkond, kus temperamendi tähendust võib tugevamaiks pidada

Lisainfo:

www.lastekaitseliit.ee

ajakiri.lastekaitseliit.ee

lapsehaal.lastekaitseliit.ee

www.targaltinternetis.ee

www.kiusamisestvabaks.ee

Uuri ka Lastekaitse Liidu

lastelaagrite kohta:

www.lastelaagrid.eu

LAPSE
HÄÄL

Lastekaitse Liit
Estonian Union for Child Welfare

Targalt internetis

**Kiusamisest
vabaks!**

**Anna meile tagasidet ja soovita teemasid,
mida võiksime järgmistes numbrates kajastada.**

ajakiri@lastekaitseliit.ee

